

DOI 10.31392/NPU-nc.series 15.2019.1(121)20.21

Філоненко Л. В.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри здоров'я людини і фізичної реабілітації,
Рівненський Національний університет водного господарства та природокористування
Фурдуй С. Б.
доцент, кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та фізичної культури, Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Максимчук Б. А.
доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та фізичної культури, Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Демченко І. І.
доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри спеціальної освіти,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Височан Л. М.
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фахових методик і технологій початкової освіти
ДВНЗ Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Плетеницька Л. С.
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
фахових методик і технологій початкової освіти ДВНЗ "Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника"
Котловий С. А.
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальних технологій,
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Максимчук І. А.
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізичного виховання, спорту та здоров'я людини,
Маріупольський державний університет

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЛЮДИНИ В УЧНІВ ШКІЛ-ІНТЕРНАТІВ СПОРТИВНОГО СПРЯМУВАННЯ

З огляду на кризові явища в українському суспільстві зростає необхідність у формуванні ціннісного ставлення до іншої людини. Особливо ця проблема є гострою у школах-інтернатах, де навчаються діти-сироти, які позбавлені батьківського піклування, та соціальні сироти. Ранній негативний життєвий досвід є причиною негативного ставлення до людей, що у дорослому віці може виявлятися у різного виду відхилення: нехтуванні моральних правил поведінки, труднощах спілкування з іншими людьми тощо. Ціннісне ставлення до іншої людини є важливою характеристикою

моральної сфери особистості й найбільшою мірою підтверджується гуманістичною етикою і мораллю та є основою вітчизняного і міжнародного законодавства, що потребує пильної уваги та розробки оптимальних педагогічних умов формування ціннісного ставлення до іншої людини у підлітків шкіл-інтернатів, як найбільш вразливої категорії дітей з метою їх соціалізації та повноцінної інтеграції у суспільство.

Ключові слова: діти-сироти, соціалізація, моральна сфера, інтеграція, альтруїзм, виховна робота, мотиви.

Филоненко Л. В., Фурдуй С.Б., Максимчук Б. А., Демченко И. И., Высочан Л. М., Плетеницкая Л. С., Котловой С. А., Максимчук И. А. Исторические аспекты формирования ценностного отношения к человеку у учащихся школ-интернатов спортивного направления. Учитывая кризисные явления в украинском обществе растет необходимость в формировании ценностного отношения к другому человеку. Особенно эта проблема является острой в школах-интернатах, где обучаются дети-сироты, лишенные родительской опеки, и социальные сироты. Ранний негативный жизненный опыт является причиной негативного отношения к людям, во взрослом возрасте может проявляться в разного вида отклонения: пренебрежении моральных правил поведения, трудностях общения с другими людьми и тому подобное. Ценностное отношение к другому человеку является важной характеристикой нравственной сферы личности и в наибольшей степени подтверждается гуманистической этикой и моралью и является основой отечественного и международного законодательства, что требует пристального внимания и разработки оптимальных педагогических условий формирования ценностного отношения к другому человеку у подростков школ-интернатов, как наиболее уязвимой категории детей с целью их социализации и полноценной интеграции в общество.

Ключевые слова: дети-сироты, социализация, нравственная сфера, интеграция, альтруизм, воспитательная работа, мотивы.

Filonenko L., Furdui S., Maksymchuk B., Demchenko I., Vysochan L., Pletenicka L., Kotlovuy S., Maksymchuk I. Historical aspects of forming the value attitude to human being at pupils of sports boarding schools. Considering the crisis phenomena in the Ukrainian society the need in forming the value attitude towards another person grows. This problem is particularly acute in boarding schools, where orphans who are deprived of parental care and social orphans study. Early negative life experience is the reason for negative attitude towards people, which in adulthood can be at different types of deviation: disregard of moral rules of behavior, difficulties of communication with other people, etc. European integration changes in Ukraine encourage the introduction of a humanist approach in boarding schools and the rejection of a decision-making (authoritarian) style of child-rearing, the creation of appropriate conditions for which each child would feel significant, unique not only for himself or herself, but also for others. The United Nations Declaration on the Promotion among Youth of the Ideals of Peace, Mutual Respect and Understanding between Peoples lays the foundations for the value-based attitude towards a human being, in particular young people, who suffer many trials, in the form of wars, migrations, etc. Based on the fact that it is young people who are the engine of progress, change and transformation in any society much attention is paid to its upbringing. The scientific research shows that the value attitude towards another person is an important characteristic of the moral sphere of the individual and is most confirmed by humanistic ethics and morality and is the basis of domestic and international legislation, which needs close attention and development of optimal pedagogical conditions for forming the value attitude towards another person at teenagers of boarding schools, as the most impressionable category of children with a view to their socialization and full integration into society.

Keywords: orphans, socialization, moral sphere, integration, altruism, educational work, motives.

Постановка проблеми. З огляду на кризові явища в українському суспільстві зростає необхідність у формуванні ціннісного ставлення до іншої людини. Особливо ця проблема є гострою у школах-інтернатах, де навчаються діти-сироти, які позбавлені батьківського піклування, та соціальні сироти. Ранній негативний життєвий досвід є причиною негативного ставлення до людей, що у дорослому віці може виявлятися у різного виду відхилення: нехтуванні моральних правил поведінки, труднощах спілкування з іншими людьми тощо.

Євроінтеграційні зміни в Україні спонукають до впровадження у школах-інтернатах гуманістичного підходу та відмови від директивного (авторитарного) стилю виховання дітей, створення належних умов, за яких кожна дитина відчула б себе значущою, унікальною не лише для себе, а й для інших.

У Декларації ООН «Про розповсюдження серед молоді ідеалів миру, взаємної поваги і взаєморозуміння між народами» закладено підвалини ціннісного ставлення до людини, зокрема до молоді, на долю якої випадає багато випробувань, у вигляді воєн, міграцій тощо.

Виходячи з того, що саме молодь є рушієм прогресу, змін та перетворень у будь-якому соціумі, велика увага звертається на її виховання.

Аналіз актуальних досліджень. У принципі II Декларації зазначається, що усі засоби виховання в закладах освіти мають сприяти поширенню ідеалів гуманізму, свободи, солідарності. У наступних принципах зазначається, що молодь має виховуватися на основі почуттів гідності і рівності, а метою виховання має бути розвиток здібностей, моральних якостей і любові до всього людства, що, на нашу думку, залишається актуальним сьогодні і свідчить про визнання ціннісного ставлення до іншої людини за будь-яких умов. На наш погляд, принципи Декларації не втратили своєї актуальності сьогодні, і є важливим документом, який має вплив на прийняття прогресивних законів у різних країнах, що визначає ціннісне ставлення до людини у політиці різних країн [1].

Зазначена проблема знайшла висвітлення і в Резолюції, прийнятій Генеральною Асамблеєю від 27 липня 2012 року, і в підсумковому документі Конференції ООН – Конвенції «Майбутнє, якого ми хочемо», в якій на основі Загальної декларації прав людини стверджуються найважливіші напрямки ціннісного ставлення до людини через створення широких можливостей розвитку особистості, турботу про людину, забезпечення справедливості та рівноправ'я [2].

Ціннісне ставлення до людини є основою міжнародних і вітчизняних законодавчих документів, що ґрунтуються на гуманістичній етиці та моралі. Аналіз наукових джерел переконує, що фундамент такого розуміння ставлення було закладено у філософії, де цій проблемі приділялася значна увага у всі часи. Основи розуміння цінності іншої людини закладено ще античними філософами.

Мета статті полягає в теоретичному та методичному обґрунтуванні історичних аспектів формування ціннісного ставлення до людини в учнів шкіл-інтернатів спортивного спрямування.

Виклад основного матеріалу. Можна стверджувати, що Сократ одним із перших в стародавньому світі глибоко зацікавився проблематикою цінностей і ставлення людини до себе та до інших. Він справедливо підмітив, що переважно людина, якою вона є в дійсності, відрізняється від тієї, якою б хотіла бачити себе. З його точки зору людина реальна та людина ідеальна відрізняються одна від одної саме ціннісними уявленнями про себе та про навколишній світ. Всесвітньо відомий вислів великого мислителя: «Пізнай самого себе, і ти пізнаєш світ», – означає не звернення до своїх душевних станів, а, радше, аналіз мотивів, що визначають вчинки, мораль, яка не живе в людині абстрактно, а проявляється в поведінковій сфері у співвідношенні з морально-ціннісною системою самої людини [3].

Сократ дуже точно помітив, що уявлення людини про себе часто не збігаються з уявленням про неї інших людей, а також уявлення про те, якою вона хоче здаватись. На думку філософа, найважливішим є самопізнання, бо тільки пізнавши себе, людина може пізнати світ. З точки зору нашого дослідження, самопізнання є найпершою і необхідною умовою не лише ціннісного ставлення до себе, а й до інших людей.

У процесі аналізу творів Платона «Держава», «Закони» можна дійти висновку, що цінності існують завдяки ідеальному, а саме в ідеях (ейдосах). Останні є не що інше, як першообрази і досконалі зразки усіх речей, що існують довкола. Однією із найважливіших ідей є душа людини, яка дає змогу осмислити видимість реального світу з певними цінностями та моральними уявленнями, що відображає світ ідей. В ієрархії ідей найвищою є ідея Блага, після якої йдуть ідеї Прекрасного, Істини та Божественного. Таким чином, згідно з етичною концепцією Платона людина сприймає моральні цінності душею. Повага гідності інших людей, гідна поведінка стосовно інших людей розглядається філософом у «Федрі» в контексті безсмертя душі як важлива складова досконалості особистості [4].

В епоху Середньовіччя ціннісне ставлення до людей визначалося любов'ю до ближнього та пов'язувалося з відповідальністю перед Богом і Страшним Судом, де людині доведеться тримати відповідь за кожен свій вчинок.

Зокрема, А. Кентерберійський розглядав людину через призму присутності в ній Бога від народження. Благо і Добро, як вияви ціннісного ставлення до інших людей у різних сферах буття, тлумачилися виключно з позицій християнської етики і моралі. Априорні та апостеріорні докази існування Бога зводяться до того, що людина наділена Богом багатьма чеснотами, і всі її діяння здійснюються з волі Божої, де роль людини зводиться до того, щоб жити згідно з Божим вченням [5], а ставлення до інших людей обґрунтовано Святим Письмом.

В етичних поглядах Ф. Аквінського [6, с. 156–162] центральне місце займає вчення про найвищі цінності, що ведуть людину до усвідомлення блага. Однак, через брак розуму людина може заплутатись у житті, вважаючи благом абсолютно протилежні речі. Він виокремлює цінності віри, любові, надії, які є основою морального і благочестивого життя. До найважливіших цінностей філософ відносить справедливість, мужність і поміркованість, які людина має проявляти в ставленні до інших. Основною цінністю є розсудливість (*prudencia*), або мудрість, уміння передбачати наслідки своїх дій, що, на наш погляд, характеризують ціннісне ставлення до інших, розуміння людської природи.

Ф. Аквінський називав дітей «*tabularasa*» («чиста дошка»), тобто такими, що народжуються без якихось іманентних якостей і яких потрібно виховувати у повазі до Бога і людей.

В епоху Відродження у філософії зароджується напрям гуманізму, який утверджує людину як творця своєї долі, що несе моральну відповідальність за свої дії, а не лише покладається на волю Бога. В цей період людина проголошується найвищою цінністю.

У творі М. Монтеня «Проби» [7] обґрунтовується цінність кожної окремої людини як відображення людства, а також звертається увага на цінності, пов'язані з людським життям, яке саме по собі є цінністю й протиставляється смерті. Людина сама створює для себе моральні ідеали та досягає їх. Життя людини залежить від вибору самої людини. Для гідного й доброчесного життя потрібна мужність. У своїй відповідальній поведінці особистість має покладатися на розум і уміння утримуватися від будь-яких спокус. Виходячи з цього, благочестиве життя розумної та мужньої людини ґрунтується на повазі до інших людей, доброчесності, визнанні гідності й честі, їхніх прав. Водночас, філософ переконаний, що рушієм дій людини в багатьох випадках є егоїзм, а не любов до іншої людини, оскільки він є умовою щастя і спокою людини. У виховній концепції М. Монтеня [7, с. 146–172], що знайшла підтримку в Я. Коменського [8], Дж. Локка [9] та ін., важливим є акцент на вихованні різнобічної особистості, з добре розвиненими вольовими якостями, шляхетним характером, здатної насолоджуватися життям і долати труднощі. Ідеї Просвітництва добре представлені працями Г. Сковороди.

Кордоцентрична філософія Г. Сковороди ґрунтується на істинах Святого Письма, звертається до внутрішнього світу людини, її думок, почуттів, прагнень: «не зовнішня наша плоть, но наша мысль – то главный наш человек» [10, с. 318].

Природовідповідне виховання, споріднена діяльність, рідномовне середовище дають змогу виховати гідну людину, яка любить батьків, шанує інших людей. За теорією Г. Сковороди, у стосунках з іншими людьми важливими є такі якості, як: поміркованість, терплячість, вміння володіти собою, доброчесність, справедливість, доброчисливість, скромність,

милосердя, бадьорість духу. Найвищим рівнем вихованості є вдячність як визнання заслуги іншої людини. Антиподами ціннісного ставлення до людини є скупість, заздрість, кровопролиття, лестощі та розкрадання. У діалозі «Наркіс» розкривається шлях людини до себе через самопізнання як умова самовдосконалення і розуміння себе та інших людей [179, с. 27–83].

В обґрунтуванні ціннісного ставлення до людини велика заслуга належить Е. Фромму, який чітко розмежував авторитарну і гуманістичну етику і мораль. Для філософа на першому плані є не оцінка поведінки чи сутності людини, а її сутнісні сили, можливості, те, ким вона може стати. Людина сама формує свої ціннісні установки. Філософ звертає увагу на такі антиподи, як любов, страх, віра, жадоба до влади, фанатизм, та досліджує їхню природу й наслідки. Це дає підстави розуміти систему цінностей – як другу природу людини, на яку можна впливати позитивно та прикрашати її, виховувати гуманно, придатною до життя у соціумі [11, с. 9].

Людноцентрична філософія В. Кремена ґрунтується на гуманістичних цінностях, які він розглядає як ідеал і аргумент самовизначення особистості. Імператив морально-духовного удосконалення визначає ставлення особистості до себе та до інших [12, с. 9].

Життя людини проходить на побутовому, професійному, етичному, політико-ідеологічному рівнях, що передбачає активну взаємодію з іншими людьми. Ціннісне ставлення до іншої людини утверджується через принципи служіння, альтруїзму, які протистоять егоїзму, користолюбству.

Сучасне виховання має формувати «інноваційний тип мислення і готовність до інноваційного типу дій на основі поваги до особистості [12, с. 343].

З цієї точки зору, педагоги мають спрямувати процеси персоналізації, соціалізації, індивідуалізації школярів таким чином, щоб уникнути ризикованої поведінки, яка негативно може позначитися на них самих та інших людях [13–19]. Погляди В. Кремена щодо вибору цінностей життя та взаємодії особистості у глобальному світі ґрунтуються на сучасних реаліях, нових інформаційних технологіях, де послаблюються взаємодія між людьми і опосередковуються комп'ютером, що актуалізує і спонукає до вибору нових адекватних технологій виховання в учнів ціннісного ставлення до іншої людини.

У психології ціннісне ставлення до іншої людини розкривається через гаму почуттів, мотивів і вчинків.

В гуманістичній психології А. Маслоу ціннісне ставлення до людей можливе лише у контексті самоактуалізації особистості. Однак, особистість часто потребує відгуку «ресакрилізації», яка дозволяє розглядати так звані позиції «вічності» та спонукати до пошуку правильних дій.

Ефективним у цьому є використання творчості, креативного мислення, художніх образів, позитивних установок. Педагогічними наслідками у вихованні є формування уявлень про себе та про іншу людину, усвідомлення глибинних почуттів, моралі, гуманістичної етики.

Психолог вважає, найважливішим, що педагоги можуть зробити для дітей, – це дати дитині почуття досягнення. Діти отримують велике задоволення, допомагаючи комусь, хто є молодшим чи слабшим за них, і саме це є основою ціннісного ставлення до інших. Однак, батьки часто передають дітям викривлені чи спотворені зразки ставлення до інших, що потім потребує корегування. А тому виховання має здійснюватися лише на основі буттєвих цінностей, які є найважливішими у житті людини [20, с. 43].

Глибинна психологія К. Юнга дозволяє зрозуміти особистість як багаторівневу і багатополусну в усіх її взаємозв'язках зі світом та ставленням до інших людей. Досліджуючи тіньові сторони особистості, психолог виокремлює катарсичний метод як можливість зізнатися і виправити свої помилки щодо інших людей. Виховання соціальної людини передбачає, перш за все, розуміння оточуючих, отримання задоволення від спілкування, готовності змінюватися: «Зустріч двох особистостей нагадує суміш двох різних хімічних речовин: якщо вони разом вступають в реакцію, то обидві змінюються» [21, с. 31]. У ставленні між людьми психолог виділяє деякі фактори, які також викликають зміни, мають негативний вплив і навіть можуть завдати шкоди здоров'ю. У зв'язку з цим зростають вимоги до психолога і педагога, який має не лише формулювати вимоги до вихованців, а й бути таким, яким би він хотів зробити іншого [193], терплячим і послідовним у своїх діях, намагатися уникати помилок у своїй роботі.

У розумінні ціннісного ставлення дітей різного віку до іншої людини ми виходили з того, що ставлення у психології особистості – це система зв'язків людини зі світом та іншими людьми, яка виступає складовою частиною її свідомості і самосвідомості. Ставлення є основною категорією в теорії особистості В. М'ясищева [22, с. 29–44]. В основі цієї теорії лежать ідеї О. Лазурського про класифікацію особистості згідно з типами її ставлення до оточуючої дійсності. Основні положення психології ставлень полягають у тому, що особистість, психіка і свідомість людини у кожен момент є єдністю відображення об'єктивної дійсності і ставлення людини до неї. Психологічні ставлення людини виступають як цілісна система індивідуальних, вибіркових, свідомих зв'язків особистості з різними сторонами об'єктивної дійсності: з явищами природи і світом речей, з людьми і суспільними явищами; особистості з собою як суб'єктом діяльності.

Свідченням ефективності виховної роботи є перехід від виховання до самовиховання. Проблема ціннісного ставлення до людини завжди перебувала у полі зору вітчизняних психологів. Проблематику стосунків з іншою значущою людиною, роль такої людини в житті, психологічні параметри, які потрібні для успішної реалізації оптимальних стосунків, розглядали в своїх дослідженнях Б. Ананьєв, А. Бодалев, Л. Виготський, І. Дубровіна, Д. Ельконін, М. Лисина, В. М'ясищев, В. Петровський, Д. Фельдштейн та ін.

Так, у ставленні до інших людей, з точки зору Л. Виготського, провідну роль відіграють мотиви, які відображають глибинну суть. Культурно-історична концепція Л. Виготського, безумовно, відкрила нові можливості до розуміння особистості дитини та можливостей виховання її з урахуванням обставин і ситуацій, за яких відбуваються становлення дитини, розкривається соціальний аспект формування особистості через широкий спектр ставлень. Психолог звертає увагу на

співвідношення зовнішніх і внутрішніх умов, вікових та індивідуальних особливостей дитини. Особистість стає для себе тим, ким вона є для себе, через те, ким вона стає для інших [23, с. 144].

Послідовницею ідей Л. Виготського стала Л. Божович, яка поглибила його вчення положенням про цілісність особистості та її мотиваційну сферу. На думку ученої, ціннісне ставлення до особистості неможливе без виховання моральних почуттів – «без них і не может быть ни нравственных убеждений, ни нравственного мировоззрения. Именно они обеспечивают единство сознания и поведения» [24, с. 27]. Таке бачення ґрунтується на тому, що почуття і моральна свідомість формуються у процесі суспільної діяльності, а тому завдання педагога має полягати у розвитку здібностей дитини, її вольових якостей та характеру.

На думку Л. Божович, на ціннісному ставленні до іншої людини негативно позначаються покарання, особливо фізичні, які є причиною бар'єрів, непорозуміння та відчуження між дорослими та дітьми. Фізичні покарання деколи набувають системного характеру та ставлять за мету виховання покірності, однак позбавляють особистість ініціативи, роблять її пасивною та боязкою, нездатною взаємодіяти з іншими людьми [24].

Дослідниця Н. Палієва, яка критикує розширення мережі шкіл-інтернатів без вивчення соціально-психологічних причин суспільного життя, оскільки це й призводить до ситуацій, коли суспільство вимушене виховувати дитину, використовуючи альтернативні форми життєвладування [25, с. 7].

З нашої точки зору, дуже важливою проблемою є дослідження виховних можливостей середовища школи-інтернату, принаймні, в царині засвоєння цінностей, орієнтованих на іншу людину, що дало б можливість адаптацію депривованих з дитинства дітей. Важливо, щоб випускник інтернатної установи мав «позитивну установку на іншу людину і був відповідальним за свої вчинки, на виховання доброзичливості як соціально значимого параметру особистості, стиль поведінки та діяльність якої будуть співзвучними характеру гуманістичного суспільства» [25, с. 35]. Це може бути лише ідеалом, до якого потрібно прагнути, в умовах сучасності ж має місце відсторонення соціуму від виховання дітей, а «...самі діти, зустрічаючись з негативними явищами соціуму, агресивністю, всім комплексом найгостріших проблем, – не можуть без системної підтримки протистояти багаточисельним деструктивним діям» [25, с. 31].

Висновки. Таким чином, філософські, психологічні та педагогічні дослідження свідчать, що ціннісне ставлення до іншої людини є важливою характеристикою моральної сфери особистості й найбільшою мірою підтверджується гуманістичною етикою і мораллю та є основою вітчизняного і міжнародного законодавства, що потребує пильної уваги та розробки оптимальних педагогічних умов формування ціннісного ставлення до іншої людини у підлітків шкіл-інтернатів, як найбільш вразливої категорії дітей з метою їх соціалізації та повноцінної інтеграції у суспільство.

Література

1. Декларація про підтримку ідеалів миру, взаємоповаги і людського взаєморозуміння серед молоді : проголошено резолюцією Ген. асамблеї ООН № 2037(XX) від 7 груд. 1965 р. / Коміс. з прав людини ООН. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n24texts/deklaracija.htm>
2. Резолюція [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_152.
3. Федосов Ю. Акушер истины. Сократ. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.mgarsky-monastery.org/kolokol>.
4. Федосов Ю. Акушер истины. Платон. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.mgarsky-monastery.org/kolokol>.
5. Минаков Ф. Краткий очерк онтологического аргумента Ансельма Кентерберийского. URL [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://esxatos.com/ontologicheskyy-argument-anselm>
6. Бандуровский К. В. Проблемы этики в «Сумме теологии» Фомы Аквинского. *Вопросы философии*. 1997. № 9. С. 156–162.
7. Монтень М. Опыты. Полное издание в одном томе : пер. с фр. Москва : АЛЬФА-КНИГА, 2009. 1149 с.
8. Коменский Я. А. Избранные педагогические сочинения: В 2-х т. Москва : Педагогика, 1982. Т. 1. 656 с.
9. Локк Дж. Педагогические сочинения / пер. с англ. Ю. Давидсон. Москва : Педагогика, 1939. 320 с.
10. Сковорода Г. С. Твори. В 2-х т. Київ : Вид-во АН УРСР, 1961. Т. 1. 639 с.
11. Фром Э. Психоанализ и этика. Москва : Республика, 1993. 415 с.
12. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі. Київ : Знання України, 2010. 520 с.
13. Максимчук Б. А. Підготовка майбутніх учителів початкових класів загальноосвітньої школи до організації спортивно-масової роботи з молодшими школярами // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – 2007. – № 3. – С. 30-35.
14. Максимчук Б. А. Підготовка до організації спортивно-масової роботи майбутніх учителів початкових класів як педагогічна проблема // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: наукова монографія за редакцією проф. Єрмакова С.С. – Харків: ХДАДМ (ХХПІ), 2007. – С. 95-98.
15. Максимчук Б. А. Особливості методичної підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації спортивно-масової роботи // Актуальні проблеми фізичного виховання та методики спортивного тренування // Зб. наук. пр. – Вінниця: ВДПУ, 2007. – С. 50-53.
16. Максимчук Б. А. Особливості планування спортивно-масової роботи майбутніми вчителями початкової школи // Фізична культура, спорт та здоров'я нації // Зб. Наук. пр. – Випуск 7 / Редкол.: К.П. Козлова (голова) та ін. – Вінниця: ДОВ "Вінниця", 2006. – С. 345-349.
17. Максимчук Б. А. Черниш М. С. Методичні особливості підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації спортивно-масової роботи у процесі фізичного виховання // Актуальні проблеми фізичного виховання та

методики спортивного тренування. // Збірник наукових праць. – Вінниця: ВДПУ, 2006. – С. 56-59.

18. Максимчук Б. А. Основні знання й уміння учителя початкової школи для організації спортивно-масової роботи // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / Ред. кол.: Побірченко Н.С. (гол. ред.) та інші. - К.: Міленіум, 2005. - Випуск 11. - С. 42-46.

19. Максимчук Б. А. Професійно важливі якості особистості організатора спортивно-масової роботи в початковій школі // Науковий вісник ЧНУ. Збірник наукових праць. – Вип. 268. Педагогіка та психологія. – Чернівці: Рута, 2005. - С.110-115.

20. Маслоу А. Мотивация и личность. Психология личности / под ред. Д. Я. Райгородского. Хрестоматия. Самара : БАХРАХ-М, 1999. Том I. С. 319–416.

21. Юнг К. Г. Проблемы души нашего времени : пер.с нем. / ред. А. В. Бруиликского. Москва : Прогресс : Универс, 1994. 336 с.

22. Мясичев В. Н. Психология отношений. Москва ; Воронеж, 1995. 356 с.

23. Выготский Л. С. Педагогическая психология. Москва : Педагогика-Пресс, 1996. 536с.

24. Божович Л. И. Проблемы формирования личности : избр. психол. труды / под ред. Д. И.Фельдштейна. Москва : Междунар. пед. акад., 1995. 209 с.

25. Палиева Н. А. Воспитание и личностное развитие детей-сирот в условиях альтернативных форм жизнеустройства дисс. ... д-ра пед. наук. Ставрополь, 2008. 465 с.

Reference

1.The declaration on the Promotion among Youth of the Ideals of Peace, Mutual Respect and Understanding between Peoples: proclaimed by the resolution Gen. of the United Nations Assembly No. 2037 (XX) of 7 December, 1965. Comis. on Human Rights of the United Nations. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n24texts/deklaracija.htm>

2.The resolution [Electronic resource]. Access mode: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_l52.

3.Fedosov Y. Obstetrician of truth. Socrates. [Electronic resource]. Access mode: <http://www.mgarsky-monastery.org/kolokol>.

4. Fedosov Y. Obstetrician of truth. Platon. [Electronic resource]. Access mode: <http://www.mgarsky-monastery.org/kolokol>.

5.Minakov F. The brief essay of Anselmus Cantuariensis's ontological argument. URL [Electronic resource]. Access mode: <http://esxatos.com/ontologicheskyy-argument-anselm>

6.Bandurovskiy K. V. (1997). Problems of ethics in "The Sum of Theology" by Thomas Aquinas. *Philosophy questions*, № 9, 156-162.

7.Montaigne M. (2009). Experiences. *Full edition in one volume. Moscow*, 1149.

8.Komenskiy Y. A. (1982). Selected pedagogical works. *Pedagogy. Moscow*, T. 1, 656.

9.Locke J. (1939). Pedagogical writings. *Pedagogy. Moscow*, 320.

10. Skovoroda H. S. (1961). Works. *Kiev*, T. 1, 639.

11. Fromm E. (1993). Psychoanalysis and Ethics. *Moscow*, 415.

12. Kremen V. H. (2010). Philosophy of human centrism in the educational space. *Kiev*, 520.

13. Maksymchuk, B. A. (2005). Sports specialization as a method of training future primary school teachers to organize mass participation sports events. *Scientific Notes of Vinnytsia State Pedagogical University. Series: Pedagogy and Psychology*, 13, 41–43.

14. Maksymchuk, B. A. (2005). The basic knowledge and skills of primary school teachers to organize mass participation sports events. *Psychological and Pedagogical Problems of Rural School: the Collection of Scientific Works of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University*, 11, 42–46.

15. Maksymchuk, B. A. (2005). The characteristics of organization and problems of mass participation sports events in primary school. *Modern Information Technologies and Innovative Methods of Specialist Training: Methodology, Theory, Experience, Problems*, 7, 98–102.

16. Maksymchuk, B. A. (2006). A definition-based analysis of key concepts of mass participation sports events. *Problems of Education*, 3, 129–132.

17. Maksymchuk, B. A. (2006). The efficiency of a didactic model of training future primary school teachers to organize sports events. *Scientific Notes of Vinnytsia State Pedagogical University. Series: Pedagogy and Psychology*, 18, 56–59.

18. Maksymchuk, B. A. (2007). Modelling readiness of future teachers to organize mass participation sports events. *Vinnytsia: Vinnytsia State Pedagogical University*.

19. Maksymchuk, B. A. (2007). The characteristics of future primary school teachers' methodical training to organize mass participation sports events. *Relevant Problems of Physical Education and Methods of Sport Training*, 50–53.

20. Maslow A. (1999). Motivation and personality. *Personality psychology. Samara. Volume I*, 319-416.

21. Jung K. G. (1994). Problems of the soul of our time. *Moscow*, 336.

22. Myasishchev V. N. (1995). Psychology of relations. *Moscow. Voronezh*, 356.

23. Vygotskiy L. S. (1996). Pedagogical psychology. *Moscow*, 536.

24. Bozhovich L. I. (1995). Problems of personality formation. *Moscow*, 209.

25. Paliyeva N. A. (2008). Education and personal development of orphans in the conditions of alternative forms of life management. *PhD thesis. Stavropol*, 465.